

פרשת ויצא – יאקוב. ОСВЯЩЕНИЕ МИРА

סון יאקובה

До сих пор главное качество Яакова проверялось в ситуациях явной нечестности, интриг и обмана. Теперь его задача состоит в том, чтобы увидеть правду как силу, объединяющую мир. Таково назначение сна Яакова, описанного в начале нашей главы.

Для начала Яакову являют модель человека, историческую перспективу и некое видение. Как пишет рав Ш.-Р. Гирш¹:

...эти посланцы Всевышнего поднимаются по лестнице, чтобы получить представление об идеальном человечестве... а затем спускаются вниз и сравнивают его с тем, что находят здесь, внизу...

*חולין צא: – עולים ויורדים - עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ומסתכלין בדיוקנו של מטה²
Их цель установлена на небесах, но движение начинается с земли – человек должен двигаться вверх, с земли на небо³.*

Получив новое представление о человеке, Яаков обретает также способность воспринять новое видение Б-га (см. примечание⁴).

Яаков – это правда, а безусловный источник правды – Тора. Этот сон, говорит Даат зкеним, для Яакова-авину является Маамад-ар-Синай⁵. Гематрия слова סולם равна гематрии слова סיני⁶, и стих ясно говорит: והנה ד' נצב עליו – ситуация, не знающая прецедента у авот⁷. Яаков видит лестницу, уходящую в небо, как Клаль Исраэль увидел гору, объятую огнем, уходящим в небо⁸. В своем сне Яаков видит ангелов, и эти ангелы на самом деле – Моше и Аарон⁹. Лестница опускается на землю подобно

¹בראשית כח: יג והנה

²נתיבות שלום, ויצא, עמ' קפג: והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, מלאכי א' המה הצדיקים עבדי ה'.

³Рав Ш.-Р. Гирш, בראשית כח: יב

⁴משך חכמה כח (טז) וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי: שלא ידעתי מדה זו מאבותי ולא הורו לי דרכי ד' בזה הם הנורא.

⁵דעת זקנים מבעלי התוספות כח יב: והנה סלם - שראה דוגמא שעתיד הקב"ה לתת תורה לישראל על הר סיני: ומקורו מהמדרש והביאו ג"כ הרי' בחיי וכן בדברים שבהמשך אמנם לפי רוב המפרשים מקום זה היה מקום המקדש והיה נוגע לעבודה ולא לקבלת התורה. וז"ל הספורנו כח יז: אין זה. זה המקום שראיתי במראה שהיה הסלם נצב בו אינו כי אם בית אלקים. מקום בית המקדש כאמרם ז"ל יעקב קראו בית: וזה שער השמים. וזה הסלם שראיתי מורה שמן המקום שהיה בו הסלם ישמע האל ית' הנצב עליו את תפלת המתפללים ותעל תפלתם למעון קדשו השמים:

⁶דעת זקנים שם

⁷דעת זקנים מבעלי התוספות כח יג: והנה ה' נצב עליו - לא מצינו כן בשאר האבות א"ר סימון אין המלך עומד על שדהו לא כשהיא נחרשת ולא כשהיא נזרעת אלא כשהתבואה עומדת בכרי כך אברהם חרשה שנאמר קום התהלך בארץ. יצחק זרעה שנאמר ויזרע יצחק. בא יעקב שהוא כרי התבואה שני' קדש ישראל לה' ראשית תבואתה עמד עליו:

⁸דעת זקנים מבעלי התוספות כח יב: מוצב ארצה וגו' - וכנגד בסיני בוער באש עד לב השמים:

⁹דעת זקנים מבעלי התוספות כח יב: והנה מלאכי אלקים - זה משה ואהרן:

тому, как Всевышний на Синае спускается на гору¹. Б-г говорит Якову: "אני ד'" – как Он говорит "אלוקיכם" в первой из Десяти заповедей².

И еще. Пророческий сон Якова содержит «обзор» всей истории³, с заветом между Б-гом и Яковом включительно, когда Б-г обещает, что будет вести Якова и его потомство Сам, Своей рукой⁴, и устанавливает между ними отношения, гарантирующие их конечное могущество⁵.

Все это происходит, когда Яков собирается покинуть Эрец-Израэль и отправиться в галут. Эта глава, говорит Ор Гедалья, – глава об изгнании⁶. Рамбан говорит, что ангелы, поднимающиеся и спускающиеся по лестнице, указывают нам на характер и динамику четырех изгнаний⁷. Бааль-а-Турим отмечает, что в нашей недельной главе нет ни одного пропуска, ни סתומה, ни פתוחה, поскольку в галуте все сокрыто⁸.

Галут – это отражение напряженности, существующей между физическим и духовным. В материальном мире вещи «индивидуализированы», они обособляются в разнообразных не связанных между собой сферах. Таков галут⁹. Яков, при том, что он был способен охватить единство реальности в своем личном мире, не мог передать это

¹ הנהגה' נצב עליו - זהו שנאמר וירד ה' על הר סיני:

² דעת זקנים מבעלי התוספות כח יב: ויאמר אני ה' - זהו שנאמר אנכי ה' אלקיך.

³ רמב"ן כח יב: ועל דעת רבי אליעזר הגדול (פרקי דר"א לה) היתה זאת המראה כענין בין הבתרים לאברם, כי הראהו ממשלת ארבע מלכיות ומעלתם וירידתם, וזה טעם "מלאכי אלקים" כמו שנאמר בדניאל (י כ, ג) שר מלכות יון, ושר מלכות פרס, והבטיחו כי הוא יתעלה יהיה עמו בכל אשר ילך ביניהם וישמרנו ויצילנו מידם אמרו (שם בפדרי"א) הראה לו הקב"ה ארבע מלכיות מושלך ואבדן, הראהו שר מלכות בבל עולה שבעים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות מדי עולה חמישים ושנים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות יון עולה מאה ושמונים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות אדום עולה ואינו יורד, אמר לו יעקב אך אל שאול תורד (ישעיה יד טו), אמר לו הקב"ה אם תגביה כנשר וגו' (עובדיה א ד):

⁴ רמב"ן כח יב: והראהו כי הוא יתברך נצב על הסלם ומבטיחו ליעקב בהבטחה גדולה, להודיע שהוא לא יהיה ביד המלאכים אבל יהיה חלק ה' ויהיה עמו תמיד, כמו שאמר והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך, כי מעלתו גדולה משאר הצדיקים שנאמר בהם (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך:

⁵ רבינו בחיי כח יב: לפי המדרש הזה יש לו בחלום הנבואה הזאת הבטחה לישראל שישובו למעלה בסוף כל הגלות, שהרי כל האבות כולן ראו במראה הנבואה כל העתיד להיות בזרעם עד סוף כל הדורות. וכשם שהראה הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים ענין ארבע מלכיות, והוא שדרשו רז"ל והנה אימה זו מלכות בבל, חשכה זו מלכות מדי, גדולה זו מלכות יון, נופלת עליו זו מלכות אדום. כך הראה לו ליעקב במראה זו ממשלת ד' מלכיות מעלתם וירידתם שהרי יש להם שרים למעלה וכל אחד מנהיג אומתו למטה, וכענין שכתוב בדניאל (דניאל ז) ושר מלכות יון ושר מלכות פרס עומד לנגדי, זהו שהזכיר בכאן והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, כי הם המלאכים שרי המלכיות והבטיחנו הכתוב על ירידתם אחר העלוי:

⁶ אור גדליהו ריש ויצא עמי' מז: פרשה זו היא פרשת גלות ... בבחינת מעשה אבות סימן לבנים, ולכן מרומז בפרשה גם גלותן של בנים, וכמו שדרשו רז"ל שראה יעקוב אבינו את בית המקדש בחורבנה (בר"ר פס"ט ז) ... [ובמדרש תנחומא מדמה יציאת יעקב"א לגלות לדינו של ההורג נפש בשגגה וגו' ע"ש

⁷ רמב"ן כח יב: ועל דעת רבי אליעזר הגדול (פרקי דר"א לה) היתה זאת המראה כענין בין הבתרים לאברם, כי הראהו ממשלת ארבע מלכיות ומעלתם וירידתם, וזה טעם "מלאכי אלקים" כמו שנאמר בדניאל (י כ, ג) שר מלכות יון, ושר מלכות פרס, והבטיחו כי הוא יתעלה יהיה עמו בכל אשר ילך ביניהם וישמרנו ויצילנו מידם אמרו (שם בפדרי"א) הראה לו הקב"ה ארבע מלכיות מושלך ואבדן, הראהו שר מלכות בבל עולה שבעים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות מדי עולה חמישים ושנים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות יון עולה מאה ושמונים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות אדום עולה ואינו יורד, אמר לו יעקב אך אל שאול תורד (ישעיה יד טו), אמר לו הקב"ה אם תגביה כנשר וגו' (עובדיה א ד):

⁸ אור גדליהו עמי' מח: ודבר זה רומז שפרשה זו היא פרשה של גלות, שהפרשה כתובה כמו שהיא, וכמו שבגלות הכל סתום ואינו נראה לחוץ התגלות אלווקית, כן נכתב בפרשה באופן סתום ... שההארה בגלות היא סתומה

⁹ מהר"ל, נצח ישראל, פי כא: ומי"מ אי אפשר שלא יהיה העולם הזה בו מדריגה בקדושה מה ... כי העולם הזה בא מן השי"י ומפני זה העולם אשר הוא בעל גשם יש בו בחינה נבדלת בלתי גשמי, ובחינה זאת היא מצד הפועל שהוא נבדל מן הגשמי, ויש בעוה"ז ג"כ בחינה גשמית וזה מצד הנברא עצמו שהוא גשמי. וכנגד זה עמדו שתי בחינות מחולקות: א-עו"ג שהם נוטים אל הגשמי וזהו בחינה אחת, ב-והאומה הישראלית האומה הקדושה כנגד הבחינה השנית

состояние остальному человечеству. Некоторая раздробленность осталась естественным состоянием этого мира¹, ожидающего окончательного решения задачи в будущем, в эпоху Машиаха.

Яков не только получил зримое пророчество о предстоящем галуте и избавлении от него, но он сам начал этот галут, с самого себя².

И начал также движение к его разрешению.

В молитве «Шмоне эсре» мы произносим: אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב. Авраам-авину дал нам духовную энергию для выполнения позитивных (предписывающих) заповедей, Ицхак – для выполнения негативных (запрещающих) заповедей, а Яков-авину – для выполнения диврей решут³. Каждый из трех наших праотцев стал «носителем» Шехины на земле, осуществляя свое специфическое служение – авода⁴. Авода Якова в сфере решут связана с той обширной областью нашей жизни – с большей частью нашего дня – которая не охвачена законом даже после того, как нам была дана Тора. Эта область открыта для нашего духовного творчества, в ней мы постоянно решаем задачу согласования всех наших действий с Торой. Это непростое дело. Мицвот – вещи, четко определенные: Б-г точно указывает нам, что мы должны делать, – вещи очень мощные⁵. Решут требует, чтобы все наше существование находилось в гармонии с Торой.

Яков появился на свет, держась за пятку (עקב) Эсава. עקב – аббревиатура слов אק'דש ע'צמך ב'מותר, потому что вся авода Якова заключалась в создании кдуша в этой области решут⁶. (Якова зовут также Исраэль – ישר קל – честен перед Г-сподом; этот аспект его личности обуславливает его способность выйти из беспорядочности решут с незамутненной чистотой.)

Именно эта способность действовать в области решут необходима для избавления от галута. Проблема галута – это пребывание в галуте Самого Всевышнего, сокрытие святости⁷. В сфере решут требуется, чтобы мы не только взаимодействовали с вещами, которые прямо даны нам для освящения, но чтобы мы также умели обнаружить святость там, где она не проявляет себя явно, где алаха нас

¹מהר"ל, נצח ישראל, פי' לג: כבר התבאר לך כי העולם הזה אין ראוי שיהיה העולם אחד עד זמן המלך המשיח ... ומפני כך ישראל אומה יחידה קודם ביאת המשיח היתה מחולקת לשנים, שבט יהודה ועשרה שבטים וגו'. עיין שם פי' לד באריכות וכן כתב השפת אמת ריש פרשת קרח שהמחלוקת היא המצב הטבעי של עולם הזה

² בראשית מו (ו) ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו איתו: שמות א (א) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו

³ נתיבות שלום, ויצא, עמי קפי: ויעקב אבינו הוא יסוד התורה לענייני רשות

⁴ אור החיים כח יג: והנה ה' נצב עליו ירמוז גם על יעקב, על דרך אומרים ז"ל (ב"ר מז ו) האבות הם מרכבה לשכינה, ולהיות שהוא רגל שלישי יאמר בדיוק נצב עליו יותר מעל אברהם ויצחק, כי הוא עיקר העמדת הכסא:

⁵ דרך ד' א ד: ואולם מעומק עצת חכמתו, ית' שמו, היה לסדר הדברים באופן, שאף בהיות האדם שקוע בחומר בהכרח, כמו שכתבנו, יוכל מתוך החומר עצמו והעסק הגופני, השיג את השלימות וההתעלות אל הזך ואל המעלה, ואדרבה, השפלתו תהיה הנבחה, ומשם יקנה יקר וכבוד שאין כמוהו, בהיותו הופך את החשך לאור, ואת הצלמות לנגה זריח. דרך ד' א ד: ה. ואולם פרט המצות כולם, וכן פרטי כל מצוה ומצוה, הנה, הם מיוסדים על אמתת מציאותו וענינו של האדם בכל בחינותיו, ואמתת עניני השלימות המצטרפים, כל דבר בתנאיו וגבוליו מה שצריך להשלמתו.

⁶ נתיבות שלום, ויצא, עמי קפי: וידו אוחזת בעקב עשו, עק"ב ר"ת ק'דש ע'צמך ב'מותר, שיעקב עשה תורה מכל ענייני רשות, וכמורמו במאחז"ל (ברכות כו) יעקב תיקן תפילת ערבית שהיא רשות.

⁷ מו ד: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ובעדת זקנים מבעלי התוספות: נמנה הקב"ה עמהם בעצמו ובכבודו שהרי בפרט לא תמצא רק סט שיחות מוסר, ח"א, מאמר ב: ולא יתכן לראות את כבוד ד' כל זמן שהכל מסביב טבע ועפר, והוא הוא הקרוי גלות השכינה.

непосредственно не направляет. Каждую искорку Яков привлекает к своей миссии по освящению мира. Даже в галуте он остается יושב ארועים, человеком, для которого Тора – его дорожный шатер, его походный дом, куда бы он ни шел¹.

Яков мог так действовать потому, что для него святость – это то, в чем он чувствует себя, как дома. Для него Храмовая гора – не гора, как для Авраама-авину, и не поле, как для Ицхака, но дом². Поскольку миры параллельны, у Якова есть возможность гармонизировать весь нижний, нечистый мир с высшими сферами, он может поместить весь решут в свой «дом», т.е. на уровень הר הבית.

В таком בית все обладает потенциалом святости. Так, Яков возвращается за своими пахим ктанים³, поскольку даже они обладают искрами святости, которые необходимо искупить.

Галут – это темная ночь, и מעריב – это ночная (вечерняя) молитва. Она требует совершенно нового типа связи с Б-гом – ואלוקי יעקוב. Это связь маарива, тфила решут, которую Яков дал нам как постоянный способ установления связи с Всевышним⁴.

Не удивительно, что последнее из трех первых благословений «Шмоне эсре» – הקל הקדוש – это благословение Якова, браха, которая все в этом мире видит проникнутым אתה קדוש⁵.

Всю жизнь Яков-авину занимался этим вопросом. Он был вынужден обманом получить благословения Эсава. Он был вынужден противостоять постоянным манипуляциям интригана Лавана. Мы видим, что происходит, когда он приближается к чужим для него людям – пастухам, коренным обитателям в их собственной стране, и прямо спрашивает их, почему они оставили работу⁶. Его чувство правды возмущено, даже если бесчестность проявляет один чужеземец по отношению к другому⁷. Яков, человек Торы, – одновременно и человек правды, ибо это одно и то же. И это тот самый Яков, который видит присутствие правды во всем и освящает весь мир.

КАМНИ – ПРЕЦЕДЕНТ ДУХОВНОГО ВЗЛЕТА У СИНАЯ

Глава начинается с эпизода, когда, устраиваясь на ночлег, Яков укладывает вокруг головы камни, каждый из которых оказался бы освящен, став его изголовьем на

¹ אור גדליהו שם

² רש"י כח יז: כי אם בית אלקים - א"ר אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא הסולם הזה עומד בבאר שבע ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש ... והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא השדה שהתפלל בו יצחק וכן אמרו בסוטה לכו ונעלה וגוי לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית אל ע"כ פרש"י מדוייק:

³ רש"י לב כה ד"ה ויותר יעקוב לבדו: שכח פכים קטנים וחזר עליהם (חולין צא)

⁴ רש"י כח יא ד"ה ויפגע: ורבותינו פירשו לשון תפילה ... ולמד שתקן תפילת ערבית (ע"פ (ברכות כו) יעקב תיקן תפילת ערבית שהיא רשות)

⁵ נתיבות שלום, ויצא, עמי' קפי': ועפ"ז יש גם לבאר סדרן של ג' ברכות ראשונות דשמו"ע, דהברכה הראשונה ענינה אהבה שהיא כנגד אברהם, וכמ"ש גומל חסדים טובים וכי' למען שמו באהבה, וכן מסיימים מגן אברהם, וברכת הגבורות היא כנגד יצחק שמדתו גבורה שהוא יראה, ובה אומרים אתה גיבור וכי' מי כמוך בעל גבורות, והברכה השלישית שענינה קדושה, אתה קדוש וכי' היא כנגד יעקב אבינו, כנ"ז דמדתו המיוחדת של יעקב היא קדושה (וע"י בלבוש סי' קיב שמבאר סדרן של הברכות כנגד אברהם יצחק ויעקב ומביא מאגדה דכשיעקב פגע בשערי רחמים בבית אל-ל והקדיש שמו של הקב"ה אמר הא-ל-ל הקדוש).

⁶ כ"ט ז: ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו:

⁷ ספורנו כ"ט ז: הן עוד היום גדול. הצדיק ימאס את העול ג"כ אל האחרים כאמרו תועבת צדיקים איש עול:

эту ночь. (Маараль объясняет, как неживой камень может возжаждать, чтобы цадик лег именно на него¹.)

Сейчас Яаков осуществляет великий принцип творения: все в этом мире создано для человека. Если человек поднимается, мир поднимается вместе с ним; если человек опускается, он увлекает вниз и мир². Лестница – это все ступени космоса, путь, которым этот мир может быть поднят к духовным высотам³. Лестница объясняет Яакову, что между физическим миром и высшими духовными мирами есть аналогия⁴. Человек наделен огромной властью над всеми аспектами и уровнями Творения⁵ и призван опознавать святость в каждой вещи и возносить ее целиком к святости⁶.

Яаков ложится спать на камни, и это освящает сами камни. Его всеобъемлющая духовность объединяет эти разделенные, неживые предметы в один камень⁷. Яаков устраивает место для своей нешама, для своей головы, на кучке камней, которые все притягиваются к нему и становятся чем-то единым⁸.

«Йошев оалим» выходит после четырнадцати лет полного погружения в Тору, чтобы заняться миром и самой его физической стороной и присоединить ее заново к источнику. Яаков, говорит Маараль, поднимается над уровнем фрагментарности к уровню, где все вещи сочетаются в высшее единство. Этот человек, которого называют "קדוש" – стоящим выше материалистических и чувственных побуждений – не знает раздробленности. Все, что вступает во взаимодействие с ним, должно делать это как часть единства, ибо он излучает единение⁹. Еврейский народ, происходящий от Яакова

¹ גור אריה כח יא נומעתה אל יקשה לך שאין דעת באבנים לומר 'עלי יניח צדיק ראשו', שאם היה הדבר הזה שהיו חולקים מצד הבחירה על ידי שכל בלבד - היה זה קשיא הרי אין דעת וחכמה באבנים, אבל אין הדבר כך, רק מה שהיו האבנים אומרים 'עלי יניח צדיק ראשו' בשביל ריבוי האבנים מצד עצמם, שאמר כל אחד 'עלי יניח צדיק ראשו', ודבר כזה נעשה אף בדבר שהוא בלתי בעל שכל, כמו כל הדברים הטבעיים פועלים לפי טבעם, אף אם אין בהם דעת.

² מסילת ישרים, פ"א: ... העולם נברא לשימוש האדם. ... אם האדם ... מתקלקל, מקלקל העולם עמו. ואם ... הוא מתעלה העולם ... מתעלה עמו.... והוא כענין מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה בענין האור שגנוו הקדוש ברוך הוא לצדיקים וזה לשונם (חגיגה יב): כיון שראה הקדוש ברוך הוא אור שגנוו לצדיקים, שמח, שנאמר (משלי ג): אור צדיקים ישמח. ובענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו אמרו (חולין צב): אמר רבי יצחק: מלמד שנתקבצו כולן למקום אחד והיתה כל אחת אומרת, עלי יניח צדיק ראשו: והנה על העיקר הזה העירונו זכרונם לברכה במדרש קהלת (רבה, ז) שאמרו, זה לשונם: ראה את מעשה האלהים וגוי (קהלת ז), בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו, ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי.

³ רבינו בחיי כח יב: וע"ד השכל ענין הסולם רמז למציאות, ולפי שהסולם יש בו מדרגות רבות זו למעלה מזו, לכך ימשיל בו הכתוב את המציאות ... והודיע הקב"ה ליעקב כי הוא יתעלה נצב על הסולם הזה ומנהיג ... חלקי המציאות ומשיג בכלן, והתחיל מן העולם הזה השפל אשר היה עומד בו וקרוב אליו ומסדר והולך ממטה למעלה, כי מוצב ארצה זהו רמז לעולם השפל וראשו מגיע השמימה הוא עולם הגלגלים, ... ומלת בו חוזרת אל הסולם שהמשיל בו הכתוב את המציאות

⁴ רש"י כח יז: וזה שער השמים - מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה. ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה:

⁵ נפש החיים שער א פ"ג: כן בדמיון זה כביכול, ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רבי רבוון כחות ועולמות אין מספר. ומסרן בידו שיהא הוא המדבר והמנהיג אותם עפ"י כל פרטי תנועות מעשיו ודבוריו ומחשבותיו ... בכל העולמות נפש החיים שער א פ"ו: שכל מעשי המצוות שעושה האדם למטה גורמים תקונים גדולים בעולמות עליונים

⁶ רב צדוק הכהן, ישראל קדושים, ס"ז: וידוע שהעלאת הניצוצות קדושים מדברים התחנתונים שזהו תכלית השתדלות דעולם הזה.

⁷ רש"י כח יא: וישם מראשותיו - עשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקב"ה אבן אחת וזהו שנא' ויקח את האבן אשר שם מראשותיו: (חולין צא ע"ב) כתיב "ויקח מאבני המקום", ולבסוף כתיב (פסוק יח) "ויקח את האבן אשר שם מראשותיו"

⁸ עיין רש"י בהארה הקודמת

⁹ ספר גור אריה כח יא: 'עלי יניח צדיק ראשו', כי הדבר הנבדל אין בו חילוק, וכל החלקים יש להם צירוף אליו [ב] ראש, כי כל אחת ואחת היה תחת מראשותיו, ונאילו לא היה רק אחד מראשותיו, ... וכל אחת אומרת 'עלי יניח צדיק את ראשו' כי הוא

и носящий его имя, получает очень много от этой святости: он тоже способен увлекать за собой и объединяться в одно целое¹.

Однако не все поддается такому единению. Яаков установил тхумим (יחון את פני)² (העיר – פסיקתא²), определяющие границы того, что подлежит и что не подлежит единению. Мешех хохма указывает, что это выглядит прямой противоположностью Аврааму-авину, который установил эрув тавшилин, способствующий расширению возможностей гостеприимства. Авраам-авину «специализировался» на пропаганде, как потому, что испытывал потребность распространять любовь к Всевышнему, так и потому, что полнота Торы достижима только тогда, когда Тора связана с целым народом³. Назначение Яакова – произвести этот народ. Еврейский народ должен теперь стать примером для других, моделируя нацию, но не тактикой открытых дверей⁴.

СПОСОБНОСТЬ ЯАКОВА НЕ ПОКОРЯТЬСЯ МАТЕРИАЛЬНОМУ

Яаков полностью занялся материальным миром, но только после того, как он показал, что не нуждается в нем. Яаков, как все человечество после грехопадения, имеет дело со смешением добра и зла. Эсав взял зло себе – съел красную похлебку, и Яаков получил возможность создать вместо Эсава другого человека действия, Иосефа – первенца Рахели⁵. Яаков дает обет, в котором просит Всевышнего дать ему לחם לאכול ולבגד ללבוש⁶. Тело нуждается в удовлетворении определенных потребностей, и это все, что нужно Яакову, чего он хочет. (Кли якар говорит, что Яаков просит Всевышнего в

משותף לכל. ... ודע, כי יעקב מיוחד מכל האבות נבדל מן החומר ומן הגוף, שלכך נקרא "קדוש", ולפיכך באותה לילה כאשר הגיע יעקב אל מעלתו זאת, כאשר הניח אבנים תחת מראשותיו, אשר שם הנשמה הנבדלת, הנה כל אבן אומר 'עלי ייח צדיק ראשו', כי מאחר שיעקב מעלתו אלקית נבדלת בלתי מתחלקת, לא יצטרף אליו דבר מחול ...

¹ רב צדוק הכהן, ישראל קדושים, ס' ו: ולפיכך בני יעקב שהם מצטרפים אל יעקב, ושם יעקב חל עליהם, הם גם כן אחד, שאין חילוק בהם:

² פסיקתא (ובראשית רבה יא-ח) בראשית פי' י"א אברהם שלא כתוב בו שמירת שבת כו' אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת שנאמר ויחון את פני העיר כנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין כו'

³ משך חכמה לג יח: ויחון את פני העיר - ... נפש הישראלי מקורו ממקום גבוה חלק ד' ממעל אם אין לו כל התורה בכללה ופרטה אז אינו בחיותו. ... וזה ס' רבוא אותיות. המה כללות הפרצופים ולכן אברהם חפש להפיץ שיטתו ודיעותיו באלקות לכל באי עולם באשר חשב כי הוא יחידי ... ואמרו בריש עו"ג (דף ט) שני אלפים תורה מוהנפש אשר עשו בחרן דשעבידו לאורייתא. וגם היה זה בכונה שהלך למצרים מקום החכמה והחרטומים לפלפל ולקרוב לשיטותיו באחדות ובתורה.

⁴ משך חכמה שם: לא כן יעקב ראה שמטתו שלמה (ויקרא רבה לו-ד) ובזרעו די שיהיו מעון ומרכבה לשכינה וכמו שהבטיחו וראה שה' נצב עליו ראה להיפוך כי בניו יהיו נפרדים מעמים אחרים מוגבלים בתחום ואף ללבן חותנו הניחו בטעותו וכעס על רחל שגנבה התרפים להבדילו מעו"ג כן במצרים היו יושבים בארץ גושן נפרדים מהעמים. וכן לדורות באומה אין מקבלין גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:) שזה הכרח או למקנא לגדולתם וזה מליצתם שאברהם קיים עירוני תבשילין (יומא כח:) להכניס אורחים ולקבל גרים תחת כנפי השכינה אבל לא קבע תחומין שמא ימנע אחד מלבוא לשמוע דיעותיו. לא כן יעקב קבע תחומין להגביל ולתחום בין עם ישראל לעמים. ... וזכה למדה בלא גבול ופרצת ימה וקדמה בשכר שהוא קבע גבול ותחומין זכה לנחלה בלא גבול ודו"ק היטב.

⁵ רב צדוק הכהן, ישראל קדושים, ס"ז: ועדיין עד קבלת יעקב הברכות היה מצד העירוב דטוב ורע שבעולם הזה כח הטוב שבענין העשיה בפועל באמת גנוז בתכלית ההעלם בעשו שהוא עיקר כח העשיה וזהו חלקו בגן עדן שזכה יעקב ונטלו על ידי נטילת הברכות היינו חלק הטוב שהיה בגלות אצלו קלטו הוא והוציא בלעו מפיו והפרידו מהרע והוליד על ידי זה אחר כך בקדושה נפש יוסף שטנו של עשו שהוא כח העשיה דקדושה נפרד מהרע.

וחלקו דיעקב בגיהנום היינו חלק הרע שהוא מצד הערוב דטוב ורע שהיה בו בתולדה על ידי חטא אדם הראשון קודם שתיקנו יעקב קלטו עשו ממנו בהלעטת האדום האדום שהיה כענין נשיאת השעיר עוונותם כל עוונות תם. וזה היה ביום שמת אברהם אבינו ע"ה שהוא מדת החסד:

⁶ כח א: וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש:

מолитве позаботиться о том, чтобы ему не доставалось золото, жемчуг и другие ценности.) Получив свой хлеб и одежду, он позже говорит Эсаву, что у него есть все¹. Это, конечно, вопрос простоты и непритязательности, но также и веры в то, что в будущем Всевышний обеспечит удовлетворение всех нужд каждого. На самом деле вещи, наиболее необходимые нам, наиболее и доступны. Рабейну Бехайе отмечает, что больше всего мы нуждаемся в воздухе и воздуха в мире больше всего. Затем нам нужна вода, и воды в мире полно. Мы нуждаемся в пище, и так далее. Когда минимум потребностей физического существования обеспечен, тогда тело может быть возвышено духовно. Все же остальное – это йецер а-ра и никогда не может быть удовлетворено полностью².

Где Яаков постиг все это? Сначала он должен был уединиться, достичь святости, власти над собой – и только тогда выйти вовне³. Четырнадцать лет полной изоляции, погружения в Тору были великой подготовкой. Теперь он отправляется в Харан, ⁴וילך חרנה, ת.е. включается в дела этого мира, в область решут⁵. С момента греха Первого человека эта сфера влечет нас насладиться хоть чем-то⁶.

Сначала Яаков несколько смущен, наткнувшись на эту кажущуюся непробиваемой стену материального мира (ויפגע במקום). Как можно окунуться в эту сферу, овладеть ею и использовать ее без того, чтобы она тебя поглотила?⁷ Всевышний отвечает ему на этот вопрос, показав ему лестницу, по которой, начав с этого мира – סולם מוצב ארצה, человек со всем этим поднимается к небу⁸.

Яаков видит ангелов сначала поднимающимися вверх и только потом спускающимися вниз – עולים ויורדים בו. Они идут от Шехины на земле, где создается святость⁹, и затем поднимаются к своей миссии, своему шлихуту. Яаков просыпается и говорит: אךן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. Другими словами – я не понимал до сих пор, что этот мир полон Присутствием Всевышнего и что каждый миг взаимодействия с

¹ לג' יא: קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני אלקים וכי יש לי כל ויפצר בו ויקח:

² בבא בתרא ז' ע"א: יעקוב הטעימו הקב"ה ממעין עולם הבא ולא שלט ביה יצר הרע ומלאך המות ורמה ותולעת, שנאמר בו וכי יש לי כל.

³ נתיבות שלום, ויצא, עמ' קפג': וכהקדמה לכל זה נאמר בתורה כל פרשת החלום. דהנה יעקב אבינו כאשר יצא מבאר שבע, היה אחר ס"ג שנים בבית יצחק וי"ד שנים אצל עבר, שבאותם השנים הגיע למדרגה העליונה ביותר, שנקרא בחיר האבות ונתקדש בקדושה עליונה, וכמו שאחז"ל (יבמות עו) שהיה בן פ"ד שנים ולא ראה טומאה מימיו. וכמרומו בפי' וישב במקום ההוא, וברש"י המקום ההוא לשון מיעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה. ובמשך כל השנים הללו היה קודש קדשים ולא היתה לו כל שייכות לעניני רשות שלא היה לו עסק עמהם.

⁴ כ"י: ויצא יעקוב מבאר שבע וילך חרנה

⁵ נתיבות שלום, ויצא, עמ' קפג': ועתה יוצא חרנה לחרונו של עולם, לעניני העולם הזה ומוטל עליו לקדש עניני הרשות.

⁶ רב צדוק הכהן, פרי צדק ח: בזוהר חדש סוף פרשה זו אדם הראשון ... שאכל מעץ הדעת, היינו שהרגיש הנאת הגוף באכילה על ידי זה נעשה ערבוב וכל אכילות שאכל הרגיש מעץ הדעת טוב ורע הנאת הגוף וזה ענין עטיו של נחש

⁷ נתיבות שלום, ויצא, עמ' קפג': וע"כ נאמר ויפגע במקום, וכמאחז"ל (ב"ר סח, י) בקש לעבור נעשה העולם כולו כמין כותל לפניו.. בבואו לתקן חלק הרשות נעמדו בפניו כקיר כל עניני העוה"ז עניני הרשות, איה הדרך להכנס לזה העולם השפל.

⁸ נתיבות שלום שם: ויחלם והנה סולם ניצב ארצה וראשו מגיע השמימה.. כי עניני עוה"ז הם כסולם מצב ארצה אשר ראשו מגיע השמימה, שע"י שאדם עוסק בענייני הארציים יכול להגיע למדרגות הגבוהות ביותר.

⁹ כלי יקר על בראשית פרק כח פסוק יב: עולים ויורדים בו. מתחלה עולים ואח"כ יורדים. מזה הבין שהשכינה למטה בארץ ומלאכים סביבו ועולים בשליחות ויורדים לאחור כן. והוא אות על השגחה פרטית על כל סביבות יעקב. וע"י מש"כ להלן ל"ה ז' וט"ז:

הוא יקר ונחמד¹. עתה הוא מסוגל להעלות כל צעד, שנעשה על האדמה,² –
³ וישא יעקב רגליו וילך³. ראשית בנות שלום, וישא יעקב רגליו וילך³.
ראשית בנות שלום, וישא יעקב רגליו וילך³. ראשית בנות שלום, וישא יעקב רגליו וילך³.

בסוף חיי יעקב הגיעה רמת אדם א-רישון לפני חטא, נסיונות
רק רוחניים, לא פיזיקלי הנאה. חכמים אומרים, ש, לא
היה נחמד לפני חטא, יעקב לא מת בפיזיקלי. כבר בראשית
שלום, וישא יעקב רגליו וילך³. ראשית בנות שלום, וישא יעקב רגליו וילך³.
ראשית בנות שלום, וישא יעקב רגליו וילך³. ראשית בנות שלום, וישא יעקב רגליו וילך³.

¹ נתיבות שלום, ויצא, עמי קפי: ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, במקום הזה פי בעוה"ז...
ואנכי לא ידעתי, פירש"י שאם ידעתי לא ישנתי, וראיתי שכתב מרן אדמו"ר בב"א ז"ע לאחד, ואנכי לא ידעתי שאלו ידעתי לא
ישנתי ימי שנותי, וואלט איך ניט פאר שלאפן מיינעיארן... [וכמו שאמר] הרה"ק המגיד ממזריץ' ז"ע מלאה הארץ קנייך,
שהעולם הארצי הוא מלא עניינים שאפשר לקנות ית"ש.

² נתיבות שלום, ויצא, עמי קפי: וישא יעקב רגליו וילך יעקב הגביה אפילו את בחי רגלים להשי"ת

³ כ"א: וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם

⁴ נתיבות שלום, שם: עוד אמר, וילך ארצה בני קדם ר"ת איות ברית קודש, היינו שיעקב אבינו הגביה ותיקן מדת התשוקה
להשי"ת.

⁵ רב צדוק הכהן, פרי צדיק ח: יעקב אבינו ע"ה היה כאדם הראשון קודם הקלקול שלא ידע כלל מהנאת הגוף

⁶ רב צדוק הכהן, שם: ועל כן יעקב אבינו לא מת (תענית ה ע"ב)

⁷ בראשית כ"א (כ"א) ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה:

⁸ רש"י (שם) והלא קל שבקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות אמר כך

⁹ רב צדוק הכהן, שם: וכמ"ש (פירוש רש"י ויצא מבראשית רבה) (על הפסוק - כ"א) ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי
מלאו ימי ואבואה אליה) והלא קל שבקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות אמר כן. והיינו שלא ידע כלל מהנאת הגוף רק לב
להוציא בשר ועל כן לא ידע שום בושא בזה כמו אדם הראשון קודם הקלקול דכתיב ולא יתבוששו.

¹⁰ רב צדוק הכהן, ישראל קדושים, ס"ז: ואז זכה יעקב לאותה ישיבה בשלוה שביקש תחילה באותן שבע עשרה שנים
שבמצרים שהיה חיים שלא בצער ושלא ביצר רע כמו שמובא בתנא דבי אליהו רבא (פרק ג') שנתברר תוקף הקדושה שבו גם
מצד זרעו

¹¹ רב צדוק הכהן, שם: וכן רבי שאמר ולא נהניתי אף באצבע קטנה כמו שאמרו (כתובות קד) ... שהיה ניצוץ מנשמת יעקב
אבינו ע"ה אבל בשאר בני אדם כבר יש עטיו של נחש להרגיש הנאת הגוף. ועל זה אמרו (מדרש רבה תזריע לגירסת הילקוט)
אפילו אם יהיה חסיד שבחסידיים אי אפשר שלא יהיה בו צד אחד מעון. ובישי אבי דוד מפורש ביה קרא שמת בעטיו של נחש
כמו שאמרו (שבת נה). והיינו להרגיש הנאת הגוף.